

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)
“ ____ ” _____ 2019 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр**

зі спеціальності 6.03050801 «Фінанси і кредит»

на тему: «Податок на доходи фізичних осіб: фіскальна та регулююча роль»

Виконавець:
студентка 4 курсу фінансів та банківської справи
Курбанова Гюльден Гаджирагім кизи

(підпис)

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Курганська Елеонора Іванівна

(підпис)

Одеса 2019

SUMMARY

Graduation work for obtaining an educational bachelor's degree

Kurbanova Gülden Hajiragim kizi

On the topic: "TAX ADVISORY OF PHYSICAL PERSONS: PHYSICAL AND REGULATORY ROLE"

Odessa National University of Economics.

Odessa, 2019

Thesis consists of the introduction, three sections, conclusions and list of used literature. The object of the study is the process of taxation of individuals' incomes. The first chapter is devoted to the consideration of the theoretical principles of the functioning of the system of income taxation of citizens. The second section analyzes the functioning of the personal income tax in Ukraine. The third section proposes the main ways to improve the taxation of individuals' incomes in Ukraine and justifies the use of foreign experience. In the process of research were applied the following methods: historical, methods of comparison and generalization, analysis, economic modeling.

Key words: tax, tax system, tax on personal income, taxation, residents, non-residents, population, budget.

АНОТАЦІЯ

Випускної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Курбанова Гюльден Гаджирагім кизи

На тему: «ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ФІСКАЛЬНА ТА РЕГУЛЮЮЧА РОЛЬ»

Одеський національний економічний університет.

Одеса, 2019

Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Об'єктом дослідження є процес оподаткування доходів фізичних осіб. Перший розділ присвячений розгляду теоретичних засад функціонування системи прибуткового оподаткування громадян. В другому розділі проведено аналіз функціонування податку на доходи фізичних осіб в Україні. В третьому розділі пропонуються основні шляхи удосконалення оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та обґрунтовується застосування іноземного досвіду. У процесі дослідження були застосовані наступні методи: історичний, методи порівняння і узагальнення, аналізу, економічного моделювання.

Ключові слова: податок, податкова система, податок на доходи фізичних осіб, оподаткування, резиденти, нерезиденти, населення, бюджет.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПРИБУТКОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ГРОМАДЯН	7
1.1. Становлення системи прибуткового оподаткування громадян	7
1.2. Правове регулювання оподаткування доходів фізичних осіб	13
1.3. Проблеми оподаткування доходів фізичних осіб.....	17
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	23
2.1. Вплив податку на доходи фізичних осіб на рівень життя населення і економічний розвиток України	23
2.2. Роль податку на доходи фізичних осіб у формуванні доходів бюджету	29
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	46
3.1. Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб.....	46
3.2. Шляхи вирішення проблем оподаткування з доходів фізичних осіб.....	55
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	65
ДОДАТКИ	70

ВСТУП

Актуальність дослідження. Податок має важливу роль в нашому житті і ніхто не може відмовитися від нього. Ще жодна країна не могла обійтися без податків, так як податки потрібні для задоволення загальних потреб, необхідна точна сума грошових коштів, яка може бути отримана тільки за допомогою податків.

Податок на доходи фізичних осіб стягується тільки з доходів громадян. В економічно розвинених країнах він має основну роль у створенні доходів бюджету.

Істотним структурним елементом розподілу і перерозподілу доходів виступає процес оподаткування доходів фізичних осіб, який має вплив на зменшення соціальної диференціації забезпечення економічного зростання країни. Удосконалення податку на доходи фізичних осіб в Україні є одним з фундаментальних питань. Податок на доходи фізичних осіб-ефективний інструмент впливу на реальні доходи громадян, загально державний податок, що стягується з доходів фізичних осіб громадян - резидентів і нерезидентів, які отримують доходи з джерел їх походження в Україні.

На мою думку створення такої податкової системи, яка забезпечила б формування відповідних податкових умов в Україні, неможлива без введення всього комплексу заходів, які в корені змінили б сам підхід до сплати податків, як необхідної якості держави.

Метою представленої роботи виступає формулювання пропозицій щодо підвищення ефективності механізму стягнення податку на доходи фізичних осіб.

Методологічною і теоретичною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання соціально-економічних явищ і процесів, фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених щодо використання податків як інструменту регулювання економічних відносин.

Для наукового вирішення поставлених у роботі завдань використовувалися: історичний метод, метод порівняльного аналізу, розрахунково-конструктивний метод і метод аналогії, статистико-економічні методи.

У процесі дослідження застосовувалися такі методи: аналізу, синтезу, порівняння, логічного узагальнення для узагальнення класичних теорій, інструментів розподілу і перерозподілу доходів, уточнення сутності та змісту оподаткування доходів фізичних осіб; статистичного групування для аналізу динаміки доходів фізичних осіб; статистичного аналізу для розрахунку податкового навантаження на заробітну плату.

Необхідно вирішити такі завдання:

- Розглянути становлення системи прибуткового оподаткування громадян в Україні;
- Дослідити правове регулювання оподаткування доходів фізичних осіб;
- Дослідити проблеми оподаткування доходів фізичних осіб;
- Аналізувати вплив податку на доходи фізичних осіб та на рівень життя населення і економічний розвиток України;
- Оцінити роль податку на доходи фізичних осіб у формуванні доходів бюджету;
- Дослідити світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб;
- Запропонувати шляхи вирішення проблем оподаткування доходів фізичних осіб.

Об'єктом дослідження є процес оподаткування доходів фізичних осіб.

Предметом дослідження є механізм нарахування та сплати податку на доходи фізичних осіб.

Інформаційною базою дослідження є основні положення законів України, указів і послань Президента України, постанов Верховної Ради України, постанови Кабінету Міністрів України з питань оподаткування. Використано статистичні та аналітичні матеріали Державного комітету статистики України, Міністерства фінансів України, Державної податкової адміністрації України. Інформаційним забезпеченням дослідження стали також наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.

Структура роботи. Випускна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел. Перший і третій розділ присвячені теоретичним основам податку з доходів фізичних осіб, а у другому розділі проведено аналіз.

ВИСНОВОК

Податкова політика будь-якої держави є основним елементом оподаткування доходів. Нинішнім законодавством України закріплений обов'язок сплати фізичними особами податку на отримані ними доходи. У сфері обчислення податку на доходи фізичних осіб дуже часто виділяються фінансові порушення, які створюють негативні наслідки, як для окремих підприємств і громадян, так і для всієї держави в цілому. Податок з доходів фізичних осіб - це прямиий, загальнодержавний податок, який стягується з доходів громадян за певними ставками, який стягується з доходів фізичних осіб резидентів і нерезидентів, які отримують доходи з джерел їх виникнення в Україні. Податок є обов'язковою частиною економічних відносин в суспільстві з моменту заснування держави. Податок це такий платіж, який представляється державою і ніхто не може відмовитися від податків.

Високе оподаткування негативно впливає на інвестиції та підприємства і тому, треба знизити податкову ставку і представити підприємству всі необхідні пільги для зменшення податку, які призведуть до бурхливого економічного зростання.

З усіх податків, які стягуються з народу, треба збільшити ставки до акцизного податку, так як в будь-якій країні акцизний податок становить найбільшу частку всіх податків, крім України, тут низька ставка по стягненню акцизного податку.

Для держави кращим є підвищення податку, а для народу зменшення податку. Але, щоб народ жив нормально треба зменшити податок.

Також треба вказати, що практика оподаткування фізичних осіб в кожній країні не однакова. У будь-якій країні така проблема вирішується по-різному, в залежності від національних властивостей. Хоча необхідно вказати, що більшість країн користується прогресивною шкалою оподаткування, так як вона схиляє до попиту на масові товари і послуги, одночасно знижуючи на предмети розкоші.

Ставки ПДФО вказані в. 167 ПКУ. Основною ставкою є 18%. Використовується практично для всіх видів доходів: зарплати, стипендії, що

заохочують сплати, сплати за договорами цивільно-правового характеру. Є й інші доходи, що оподатковуються за іншими ставками. Це дивіденди по акціях - 5% або 9%, дохід від продажу майна (рухомого, нерухомого) - 5%, спадок - 5% або 18%. Також в ПКУ вказані види доходів, звільнені від податків. Оподаткування доходів є головним елементом податкової політики будь-якої держави. Існуючим законодавством України затверджено зобов'язання сплати фізичними особами податку на отримані ними доходи. У сфері обчислення податку на доходи фізичних осіб дуже часто представляються фінансові порушення, що призводять до негативних наслідків, як для окремих підприємств і громадян, так і для всієї держави в основному.

З метою удосконалення вітчизняної системи оподаткування з доходів фізичних осіб, відповідним є дослідження нинішніх аспектів їх оподаткування в економічно розвинених країнах. Перевірено досвід прибуткового оподаткування в розвинених зарубіжних країнах, який стимулює до ретельної розробки наявної в Україні системи оподаткування доходів фізичних осіб та адаптації кращих моментів світового досвіду до вітчизняних умов оподаткування.

Тобто, дослідження досвіду оподаткування доходів фізичних осіб дозволить не тільки визначити доцільність застосування його в Україні, а й виділити проблемні аспекти, які необхідно враховувати, щоб не допустити їх впровадження в країні.

Треба відзначити, що практика оподаткування з доходів фізичних осіб в різних країнах світу неоднакова. І без перенесення на вітчизняну основу жодна з них не може бути безумовною підставою для вибору напрямків реформування податку з доходів фізичних осіб в Україні.

На сьогоднішній день майже всі країни зрозуміли, що боротьба йде за те, щоб гроші надходили на їх територію, чи то бізнес, туризм або комфортне життя, намагаються створити ідеальні умови для життя і праці. Зухвалі проекти кінця ХХ століття - це локальне скасування податків або зниження їх до мінімального рівня. Такі розвинені країни як ОАЕ, Гонконг, Сінгапур і ще сотня невеликих безподаткових оазисів втягнули на свою територію левову частку фінансів світу.

Що ж стосується України, то сьогоднішній стан справ полягає в тому, що гроші з України “біжать”, осідаючи в нерухомості Лондона, Парижа, Нью-Йорка, розсипаючись по численних безподаткових зонах, таких як Ліхтенштейн, Монако і Кіпр. І залучити їх на нашу територію можна тільки шляхом, якщо ставки по податках будуть нижчими, ніж в інших країнах і перебуватимуть в надбезпечному середовищі.

Головною проблемою прибуткового оподаткування є досягнення прийнятних відповідностей між економічною ефективністю і соціальною справедливістю податку. Податок на доходи фізичних осіб взаємопов'язаний зі споживанням, і він може або стимулювати, або ж знижувати його. І через це потрібні такі ставки податку, які б забезпечували справедливий перерозподіл доходів при мінімальному збитку інтересам платників податків від прибуткового оподаткування. Потреба у формуванні прогресивної шкали податку на доходи фізичних осіб визначена тим, що реальна інфляція в сфері споживчого ринку, відмова натуральних пільг бідним категоріям громадян, реформа в сфері житлового законодавства і зростання реальних витрат населення на сплату житла і комунальних послуг. Потрібно поставити питання про більш справедливий розподіл тягара прибуткового оподаткування.

Крім того, збільшення податкової ставки для багатих категорій громадян сприятиме зниженню покупок дорогого імпорту, який позитивно відіб'ється на умовах вітчизняних товаровиробників і валютному ринку. Податок на доходи фізичних осіб виступає досить стабільним джерелом наповнення бюджетів усіх рівнів.

Нині частка ПДФО у структурі доходів Зведеного бюджету України становить 15,3%, у структурі доходів державного бюджету – 8,5%, місцевих бюджетів – 45,6%. З огляду на велику обширність та достатню стабільність бази оподаткування, податок на доходи фізичних осіб є вагомим фінансовим інструментом реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні, однак, на нашу думку, механізм розщеплення ПДФО між рівнями бюджетної системи потребує перегляду, адже в таких умовах зберігається залежність місцевих бюджетів від обсягів міжбюджетних

трансфертів. Для зміцнення фінансової незалежності місцевих бюджетів пропонуємо розглянути варіанти щодо повного використання податкового потенціалу ПДФО шляхом використання оптимальних пропорцій розподілу ПДФО для зарахування до місцевих бюджетів максимально можливих часток надходжень податку.

Результати проведеного дослідження дають підставу стверджувати, що ПДФО є одним із важливих економічних важелів держави, який дозволяє не тільки мобілізувати кошти для фінансування загальнодержавних витрат, але є також важливим інструментом соціальної політики. ПДФО є найбільш стабільним податковим джерелом надходжень до державного бюджету, оскільки уряд вчасно регулює соціальні стандарти, зокрема, підвищує мінімальну заробітну плату. Саме такий шлях регулювання наразі є найбільш прийнятним в умовах макроекономічної нестабільності. Системність даного податку полягає в залученні до процесу соціального регулювання всіх його елементів, що сприяє досягненню справедливості в розподілі національного доходу і формуванню грошового фонду держави для фінансування заходів, спрямованих на реалізацію соціальної політики.

Вищенаведені дані свідчать про те, що рівень надходжень податку на доходи фізичних осіб залежить від кількості офіційно працевлаштованих громадян на певній території; важливим моментом є те, щоб основна група населення отримувала заробітну плату на рівні середньому і вищому, оскільки мінімальна заробітна плата або заборгованість з її виплати спричиняє значний дефіцит місцевих бюджетів, основна група соціально-культурних видатків здійснюється з місцевих бюджетів, а це свідчить, що за рахунок перерозподілу цей податок повертається тим самим громадянам у вигляді суспільних благ.

До певної міри, покращити ситуацію із забезпеченням виконання місцевих бюджетів, допоможе введений Податковим кодексом податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Визначені норми та положення нововведеного податку мають соціальну спрямованість, тому в такому вигляді він навряд чи зможе виконати основну мету свого запровадження – посилення перерозподільної функції податкової системи та створення додаткових джерел для ефективного наповнення доходної частини місцевих бюджетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бак Н.А. Прибуткові податки як фінансовий інструмент держави // Науковий вісник Чернівецького національного університету: Збірник наукових праць. Вип. 592. Економіка. — Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. — С. 122—128. Завірюха О.Д., студент ОЕФ, 5 курсу, спеціальність 8.030509 «Облік і аудит», ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», науковий керівник — Степаненко О.І., к.е.н., доцент кафедри обліку підприємницької діяльності
2. Гончаренко, Л. П. Павлова // Национальные интересы: приоритеты и безопасность. 2011. № 6. С. 20-24..
3. Грабельський Б.Б. Європейський досвід оподаткування фізичних осіб: уроки для України [Електронний ресурс] – Режим доступу:URL:<http://libfor.com/index.phpnewsid=3406>
4. Л. М. Демиденко, оподаткування доходів громадянв Україні: фіскальні новації http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2017/10.pdf
5. Кибер Ленинка:<https://cyberleninka.ru/article/n/problemy-nalogooblozheniya-dohodov-fizicheskikh-lits-v>
6. Кусяк Марія Михайлівна //зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб [Електронний ресурс] – Режим доступу:URL:http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68427.doc.htm
7. Нікітішин А.О. Використання іноземного досвіду при оподаткуванні доходів фізичних осіб// Формування ринкових відносин в Україні. – 2017. – № 9. – С. 67-69 12.Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс]-Режим доступа [URL:http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream](http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream)
8. Толочко В.М. Огляд механізму стягування податків в Україні та деяких країнах світу / В.М. Толочко, Т. Ф. Музика [Елек-тронний ресурс] – Режим доступу:URL: <http://modern-pharmacy.com.ua/oglyad-mehanizmu-styaguvannya-podatkov-v-ukrayini-ta-deyakh-krayinah-svitu>.

9. Ткаченко Н.М., Горова Т.М., Ільєнко Н.О. Податкові системи країн світу та України. Облік і звітність : навчально-методичний посібник / Н.М. Ткаченко., Т.М. Горова, Н.О. Ільєнко – К. : Алерта, 2004. – 554 с.

10. Значення податку на доходи фізичних осіб у системі територіальних фінансів [Електронний ресурс] / І. О. Цимбалюк // Науковий вісник [Буковинського державного фінансово-економічного університету]. Економічні науки. — 2013. — Вип. 1. — С. 204—212.

11. Пріоритети реформування податку на доходи фізичних осіб у сучасних умовах [Електронний ресурс] / К. І.Швабій. // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право). — 2013. — № 2.

12. Навчальні матеріали онлайн //https://pidruchniki.com/1218071555166/ekonomika/sutnist_vidi_podatkiv

13. [Електронний ресурс]-Режим доступу URL: [https:// bugaga.ru /interesting /114 6768452 -top-10-strannye-nalog i-suschestvovavshie-ranshe.html](https://bugaga.ru/interesting/1146768452-top-10-strannye-nalog-i-suschestvovavshie-ranshe.html)

14. [Електронний ресурс]-Режим доступу URL: [https:// studopedia.su /17 103 03 osnovni -elementi-opodatkovannya-podatkom-na-dohodi-z-fizichnih-osib.html](https://studopedia.su/1710303-osnovni-elementi-opodatkovannya-podatkom-na-dohodi-z-fizichnih-osib.html)

15. [Електронний ресурс]-Режим доступу URL:[http://search.ligazakon.ua /l_doc.Nsf /link1/DG010270.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc.Nsf/link1/DG010270.html)

16. [Електронний ресурс]-Режим доступу URL:<http://bezref.in.ua/podatok-na-dohodi-fizichnih-osib.html?page=5>

17. [Електронний ресурс]-Режим доступу URL: <http://referat-ok.com.ua/podatki-podatkova-sistema/opodatkovannya-dohodiv-gromadyan>

18. Офіційний сайт Верховна Рада України URL:<https://zakon.rada.gov.ua/>

19. [Електронний ресурс]-Режим доступу URL:<https://maanim.com/indexes/140161-kakoy-podohodnyu-nalog-v-ukraine-stavki-ndfl>

20. [Електронний ресурс]-Режим доступа URL: https://investplan.com.ua/pdf/16_2017/10.pdf
21. Сутність податку[Електронний ресурс]-Режим доступа URL: <http://uadocs.Exdat.com/docs/index-477263.html?page>
22. Податок з доходів фізичних осіб, його правове регулювання[Електронний ресурс]-Режим доступа URL:<https://studfiles.net/preview/5083025/>
23. Офіційний сайт Державна фіскальна служба України.URL:<http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-iv-podatok-na-dohodi-fizichnih-o>
24. [Електронний ресурс]-Режим доступа URL:https://pidruchniki.com/17540906/pravo/pravove_regulyuvannya_podatku_dohodi_fizic_hnih_osib
25. [Електронний ресурс]-Режим доступа URL:https://studopedia.su/2_1996_stavki-podatku.html
26. [Електронний ресурс]-Режим доступа URL: <https://studfiles.net/preview/5015470/page:89/>
27. [Електронний ресурс]-Режим доступа URL: https://arm.naiiu.kiev.ua/books/finansove_pravo/lekcja8.html
28. [Електронний ресурс]-Режим доступа URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream>
29. Оподаткування доходів громадян[Електронний ресурс]-Режим доступа URL:http://e-works.com.ua/work/2994_Opodatkyvannya_dohodiv_gromadyan.html
30. [Електронний ресурс]-Режим доступа <https://studfiles.net/preview/5393128/page:3/>
31. [Електронний ресурс]-Режим доступа URL: <http://diplomba.ru/work/55260>
32. [Електронний ресурс] – Режим доступу URL: <https://studfiles.net/preview/5393128/page:10/>

33. Офіційний сайт Мінфін [URL:https://index.minfin.com.ua](https://index.minfin.com.ua)
34. Зростання доходів загального фонду місцевих бюджетів на 1 жителя за 2015-2018 рр [Електронний ресурс]-Режим доступу [URL:https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/169](https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/169)
35. Пояснююча записка прогнозу доходів місцевих бюджетів [Електронний ресурс] – Режим доступу URL: ns-mrada.cg.gov.ua/
36. Офіційний сайт ДФС URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/240396.pdf>
37. Офіційний сайт Мінфін URL: <https://minfin.gov.ua>
38. Офіційний сайт Ціна держави URL: <http://treasury.gov.ua>
39. Дослідження сучасного стану податкової системи України [Електронний ресурс] – Режим доступу URL: <https://studfiles.net/preview/3546417/page:2/>
40. [Електронний ресурс]-Режим доступуURL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2018/68.pdf
41. Оподаткування доходів фізичних осіб [Електронний ресурс]-Режим доступу [URL:http://global-national.in.ua/archive/17-2017/155.pdf](http://global-national.in.ua/archive/17-2017/155.pdf)
42. Податок на доходи фізичних осіб: як перетворити Україну в Сингапур[Електронний ресурс] – Режим доступу URL: <https://www.pravoconsult.com.ua/podatok-na-dohodi-fizichnih-osib-porivnyannya-z-inshimi-krayinami-ta-poshuk-optimalnogo-rishennya-dlya-ukrayini/>
43. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб[Електронний ресурс] – Режим доступу URL:http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68427.doc.htm
44. Проблеми справляння податку з доходів фізичних осіб [Електронний ресурс] – Режим доступу URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1005>
45. Офіційний сайт ДФС URL: <http://km.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/241305.html>

46. Оподаткування доходів громадян [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL: http://eworks.com.ua/work/2994_Opodatkyvannya_dohodiv_gromadyan.html

47. [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL https://studopedia.com.ua/1_231476_vidi-podatkov-podatkovi-stavki-podatkovi-shkali.html

48. Державна фіскальна служба України// <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/pisma/gfsu/schodo-zastosuvannya-stavki-1029051.html>

49. Зарубіжний досвід оподаткування доходів фізичних осіб [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL <https://studfiles.net/preview/5393128/page:10/>

50. Системи оподаткування доходів фізичних осіб у зарубіжних країнах// [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL <http://dspace.khif.edu.ua/bitstream/handle/123456789/77/>